

Znali smo da je samo pitanje vremena kada će prepirka o nacionalnom identitetu Bokeljske mornarice između nas, njegovatelja njezine tradicije u Hrvatskoj i Kotoru, za koju smo smatrali da se treba voditi iza zatvorenih škura, prerasti u svađu preko balkona. Držali smo da je to pitanje interna stvar hrvatske zajednice u Boki i njezine dijaspore, gotovo dio naše intime i da ne bi bilo, u najmanju ruku, pristojno pokazivati je javnosti. Kud ćete veće blamaže, mislili smo, nego da javnost sazna da se Hrvati međusobno prepiru oko toga je li Bokeljska mornarica hrvatska ili nije i da među njima ima onih koji smatraju da ona nije tradicija njihova naroda, da njezina povijest nije povijest naroda kojemu pripadaju. Želje nam se nisu ispunile, razodjenuli smo se odbacivši i posljednji komad odjeće.

Nedavni događaji, istup u crnogorskom parlamentu g. Adrijana Vuksanovića, zatim Priopćenje Admiralata i Upravnog odbora Bokeljske mornarice objavljeno u dvije verzije i, na kraju, Izjava hrvatskih udruga iz Boke, pokazuju koliko je važna razjedinjenost Hrvata Boke za njihovu opstojnost. Dok drugi opstaju zahvaljujući jedinstvu, mi smo još uvijek tu zahvaljujući podjelama. Da nije tako, da smo, naime, jedinstveni, svi bismo već bili članovi Admiralata ili Upravnog odbora Bokeljske mornarice u Kotoru.

Obje verzije objavljenog Priopćenja Admiralata i Upravnog odbora Bokeljska mornarice (dalje: BM), koje smo u božićno jutro našli ispod bora, pokazuju želju njihova potpisnika da se razgovor prenese u javni prostor pa nema više smisla ni da ga mi zadržavamo unutar četiri zida i da ne upoznamo javnost o detaljima naših prijedora.

Kada kažemo da je Priopćenje objavljeno u dvije verzije, mislimo na tekst koji je objavljen 25. prosinca 2017. u 12:19 sati na portalu Radio Duxa pod nazivom „Čija je Bokeljska mornarica?“ i na tekst objavljen istoga dana u 17:43 sati na portalu Boka Newsa pod nazivom „Mornarica nikada u svome imenu nije imala nacionalni ili etnički predznak“. Poštujući vrijeme objave, u nastavku teksta Priopćenje objavljeno na Boka Newsu tretirat ćemo kao službeni stav Admiralata i Upravnog odbora BM.

Odredivši javnost kao adresata ovoga pisma, želimo naglasiti da Admiraltu i upravnom odboru nemamo reći ništa, a što do sada nismo više puta te da je pismo, koje smo pod nazivom „Zaustavite samodestrukciju Bokeljske mornarice“, uputili prije četiri godine, još uvijek aktualno. Njima nisu upućeni ni osvrti na neke njihove stavove u Priopćenju, važnije nam je da javnost, napose ona koje se ta tema neposredno tiče, sazna što članovi bratovština Bokeljske mornarice u Hrvatskoj o svemu tome misle.

OČUVANJE NACIONALNOG IDENTITETA – POVIJESNA ZADAĆA

Kao i prijašnjim generacijama bokeljskih Hrvata, i našoj je sudbina u nasljeđe donijela niz neriješenih pitanja, namijenivši nam očito kreativniju ulogu od pukog reproduciranja poznatoga i davno učinjenoga. Ono što nas stavlja u povoljniji položaj od bilo koje generacije prije je činjenica da, kada je u pitanju očuvanje nacionalnog identiteta, imamo bezrezervnu potporu hrvatske države. To se u Kotoru, vjerojatno s pravom, ne osjeća u mjeri potrebnoj da bi se hrabrije pristupilo nacionalnoj valorizaciji onoga dijela baštine koju se naziva kotorskom, peraškom, dobrotskom, prčanjskom, bokeljskom... Ipak, zanimanje hrvatskih državnih vlasti u posljednje vrijeme za ta pitanja budi nadu u dolazak ljepših dana.

Teškoće koje nas očekuju u ostvarivanju zadaća mogu se usporediti s onima koje imaju djeca, nasljednici, čiji roditelji za života na sebe nisu prenijeli vlasnička prava na imovini koju im ostavljaju. Dobili smo imanje u nasljedstvo, znamo i mi i drugi da je pripadalo našim roditeljima, ali o tome ništa ne piše u zemljišnim knjigama. Naravno, kako to obično u životu biva u sličnim situacijama, najžešća protivljenja nastojanjima da se svoje nazove svojim dolaze od svojih.

OPREZNO S POVIJEŠĆU

Temeljno obilježje rada Admiralata i Upravnog odbora u zadnje četiri godine, otkada intenzivnije pratimo njihove aktivnosti i otkada datira više naših inicijativa za uspostavom suradnje, napuštanje je 12-stoljetne tradicije BM-a, rezolutno neprihvatanje nas iz Hrvatske kao partnera, odbijanje bilo kakva razgovora o BM-u, napose o njezinu nacionalnom određenju. Razlike između bivše i sadašnje uprave, na koje upućuje i Priopćenje, kao i one diskretno

prisutne u današnjem vrhu BM-a, ne mogu promijeniti navedeni dojam jer nisu doprinijele približavanju naših stavova u bitnim pitanjima. Ne jedanput nam je rečeno da za držanje nas na distanci zajedno s našim stavovima i inicijativama imaju uporište u povijesti BM-a. Poduku o tome dobili smo, kao što smo vidjeli, i u Priopćenju.

U navedenom javnom istupu svima nama koji BM smatramo hrvatskom tradicijom rečeno da je svojatamo zato jer ne znamo povijest. Kada je riječ o autoru ovih redaka, to je točno, povijest ne poznajem, barem ne u mjeri koja bi mi podigla ego do razine s koje bih sve koji zastupaju suprotan stav od mojega nazvao nezalicama. Kad kažem da ne znam, to je zato što na mnoga pitanja nemam odgovore, a nije da ih nisam tražio. Ono što sam, međutim, najčešće nalazio nisu odgovori na postavljena pitanja, nego više različitih odgovora na gotovo svako od postavljenih pitanja. Ipak, u tim traganjima za istinom sam profitirao, naučio sam da s poviješću treba biti oprezan, da ne treba olako posezati za njom kao argumentom, da je ona sklizav teren, na koji se svatko nedovoljno vješt za kretanje po njemu, lako može poskliznuti.

To saznanje je izgleda nedostajalo Admiralatu i Upravnom odboru jer se inače ne bi poskliznuli, da se zadržimo na toj metafori, već pri izlasku na led. U Priopćenju su, naime, naveli nekoliko podataka iz novije povijesti BM-a, koji jednostavno rečeno nisu istiniti. Najprije, nije točno da je nakon ukinuća 1807.-1814., BM obnovljena pod nazivom „Plemenito tijelo Bokeljske mornarice“. Naime, nakon ukinuća 1807.-1814., Kotorska mornarica ponovno je uspostavljena 1833., s time da je zadržala samo staleška obilježja, a izgubila vojnu funkciju. Prema tome, nije točna ni tvrdnja da je vojnu funkciju izgubila osnivanjem Plemenitog tijela. Nadalje, nije točno da je ta novoosnovana memorijalna udruga godine 1934. promijenila naziv u „Bokeljska mornarica“ niti da je te godine obnovljena. Statutom iz prosinca 1934. zadržan je dotadašnji naziv „Plemenito tijelo Bokeljske mornarice“, a to „Plemenito tijelo“ izgubila je 30 godina poslije, statutom iz 1964. Ne može se govoriti ni da je obnovljena, jer se Statut iz 1874., bez obzira na to što ga Carsko-kraljevsko namjesništvo u Zadru nije potvrdilo, primjenjivao sve do donošenja novog Statuta 1934.

Nije, također, istinit podatak da je podružnica BM-a u Zagrebu osnovana 1974. Ona je osnovana 1965., kao, uopće, prva podružnica BM-a, sedam godina prije nego u Tivtu i Herceg Novome, s tim da se Tripundan, po drevnim običajima, obilježavao od osnutka zavičajne udruge Bokelja, od 1924. Prvi predsjednik podružnice bio je čuveni hrvatski skladatelj, član HAZU-a, rođeni Škaljar Ivan Brkanović.

BRATOVŠTINE U HRVATSKOJ DIO SU POVIJESTI BOKELJSKE MORNARICE

Osnivanje zagrebačke podružnice godinu dana nakon donošenja novoga Statuta u matici treba povezati s imenovanjem akademika Vladislava Brajkovića, profesora pomorskoga prava i u više navrata dekana Pravnog fakulteta u Zagrebu, admiralom BM-a. Akademik Brajković upravljao je BM-om iz Zagreba sve do svoje smrti 1989. Inače, zagrebačka sredina dala je još jednoga admirala. Bio je to prof. dr. sc. Karlo Radoničić (1935. – 1936.), profesor i poslije dekan medicinskog fakulteta u Zagrebu. Osim djelatnih admirala, iz naših, zagrebačkih redova potječe i jedan počasni viceadmiral BM-a, kap. Anton Simović (1991.).

Osim statusa podružnice i naših admirala, dio povijesti BM-a je, ma što mislili u BM u Kotoru, i 94-godišnja tradicija slavljenja sv. Tripuna u Hrvatskoj prema tradicionalnim obredima, kako su zapisani u povijesnim statutima BM-a. Uostalom, izbor maloga admirala, njegovo govorenje Loda, plesanje kola sv. Tripuna na svečev spomendan, svečano misno slavlje, prisutnost kotorskog biskupa putem poslanice, prikupljanje lemozine za kotorsku biskupiju, nastavak slavlja druženjem u župnome dvoru te na kraju, kao završna manifestacija Tripundanskih svečanosti, tradicionalno okupljanje Bokelja na Bokeljskoj večeri, prepoznato je u toj sredini kao iznimna kulturna vrijednost i dobilo status zaštićenoga kulturnog dobra Republike Hrvatske.

S takvim „CV-jem“, za BM u Kotoru mi nismo dio povijesti BM-a, nema nas ni u monografijama ni u filmovima ni u brošurama o BM-u ni u nominacijskom dosjeu. Nema nas ni u odgovoru na pitanje čija je Bokeljska mornarica. To nas ne čudi, jer smo se iz više dosadašnjih primjera mogli uvjeriti da ulaznicu za povijest od matice ne dobiva tradicija nego njezin naziv i dugotrajnost. Iza te fasade, sadržaj može, ali, kao u slučaju podružnice koja se nedavno

odvojila, ne mora postojati, a u svakom slučaju ga se, kao što je to slučaj u matici, može oblikovati prema željama i potrebama i u skladu s očekivanjima onih koji konačno odlučuju što ide u povijest, a što ne.

Iznoseći podatke o ukorijenjenosti bokeljskih Hrvata u Hrvatskoj u tradiciju BM-a i našoj skoro jedinstoljetnoj povezanosti s njegovateljima te tradicije u Kotoru te činjenicom da su se u pojedinim razdobljima admiralske odluke donosile u Zagrebu, zapravo smo ispisali obrazloženje prijedloga Republike Hrvatske Crnoj Gori da zajedno nominiraju BM za UNESCO-vu listu. Šteta da čelnici BM-a, u brojnim razgovorima s nadležnima u vladi za kulturnu baštinu, u pripremi nominacije, nisu spomenuli sve to o čemu govorimo, a što su i sami znali, možda bi i reakcija iz Podgorice na prijedlog Zagreba bila drukčija.

Takvi kakvi jesmo nismo od BM Kotor zaslužili lijepu riječ, ali jesmo pogrdi. Opsovano nam je u lice kada se u Priopćenju naše zalaganje za priznavanjem hrvatskog identiteta BM-a uspoređuje s onima koji prisvajaju i BM i državu i narode u njoj ili kada nas se uspoređuje s podružnicom koja je to bila do prije dva mjeseca. Ne sumnjamo, a to se iz Priopćenja lako može iščitati, da im je u Kotoru laknulo kada je ta podružnica otišla od njih. Zapravo njezina sudbina je već bila zapečaćena. Da nije otišla sama, otišla bi odlukom matice. Zašto? Zato što je imperativ aktualnog društvenog trenutka pokazati ekvidistancu, podjednaki odmak BM i od Zagreba i od Beograda.

Znaju oni u BM Kotor da nam čine veliku nepravdu i da se izruguju istini kada nasilno izjednačavaju naše bratovštine s tom podružnicom, za koju su prije nepunih dva mjeseca rekli da nikada nisu upoznali ni jednoga njezina člana, osim predsjednika, da od nje u osam godina nisu primili ni popis članstva, ni jedan zapisnik sa skupštine, ni jedno financijsko izvješće ili plan rada, ili bilo koji drugi dokaz o njezinoj aktivnosti. S druge strane, samo zagrebačka bratovština je u posljednjih 20 godina, uz redovito obilježavanje Tripundana, kojemu prisustvuje i do 150 naših članova i održavanje Bokeljske večeri, na kojima bude više od 250 članova i gostiju te prigodne nastupe našega odreda, realizirala 40-tak kulturnih projekata (izložbi, predavanja, okruglih stolova, izdavanja i predstavljanja knjiga, koncerata i dr.), kojima je hrvatskoj javnosti predstavila kulturnu baštinu Boke, bokeljske autore i druge autore kojima je Boka bila nadahnuće. To što su se u istoj rečenici našle takve dvije podružnice jasno pokazuje da Priopćenje nije pisano rukopisom poznavatelja povijesti BM-a ni člana nevladine udruge (NVO-a).

POVJESNIČARI I SREDNJI VIJEK

Ako Admiralat i Upravni odbor zapinju na događajima iz vlastite prošlosti novijega datuma, onda ne bi trebalo zamjeriti nikome od nas ako posumnjamo u njihovo poznavanje događaja koji su se zbili tisuću godina prije.

Povijest srednjega vijeka, napose s početka, ali i njegove razvijenije faze, obilježena je mnogim nepoznanicama, kontroverzama, nedostatkom pisanih izvora te nepouzdanošću kronika i povijesnih knjiga iz toga razdoblja. Sve to dalo je veliku slobodu povjesničarima u interpretaciji i rekonstrukciji povijesnih događaja na našim prostorima. Raspravama o etnogenezi našega i susjednih naroda, njihovu dolasku u ove krajeve, ratnim i drugim aktivnostima, zaposjedanju i vladanju pojedinim teritorijima, nema kraja ni kada u njima sudjeluju znanstvenici iz regije, pa ne nalazimo previše smisla da se one vode na nižoj razini.

Bez namjere da otvaramo raspravu o najranijoj povijesti Hrvata, što bi uključivalo i njihovu prisutnost u Boki, smatramo da se razgovor o BM-u i ukupnoj kulturnoj baštini Boke starijih razdoblja treba voditi imajući na umu barem neke autore koji su pisali o Hrvatima u Boki, odnosno o Boki, izravno ili neizravno, u hrvatskom kontekstu: Konstantin Porfirogenet (*„Od Hrvata koji su došli u Dalmaciju, jedan se dio odvojio i zaposjeo Ilirik/od Drima do Istre i Panoniju/od Jadranskog mora do Panonske nizine“*, 10. st.), Nikifor Brijenije (*„Hrvati i Dukljani, opet odmetnuvši se, pustošahu čitav Ilirik“*, 11. st.), Ivan Skilica (*„Vođe bugarskog ustanka pozvale su u pomoć Mihajla tadašnjeg vladara spomenutih Hrvata, koji je stolovao u Kotoru i Papratni i imao mnogo zemlje pod sobom“*, 11. st.), Nikita Honijat alias Nikita Akominat (*„Stefan Nemanja ne znajući pravu meru, počeo osvajati Hrvatsku i sebi prisvajati vlast nad Kotorom“*, 12. st.), Pop Dukljanin u svom Ljetopisu (*„Crvena Hrvatska od polja Dalme/duvanjskog polja do Bambalone/Drača, uključujući Kotor, Bar, Ulcinj...“*, 12. st.), Theodore Skoutariotes (*„Nemanja Stjepan tlači i oružjem napada te nastoji Hrvate sebi podvrći i skučiti pod svoju vlast oblast Kotor“*, 13. st.), Andrija Dandolo, dužd mletački (*Isto kao i pop Dukljanin*, 14. st.), Flavije Biondo (*Isto kao i Dandolo*, 14./15.

st.), Evlija Čelebija (*opisujući Herceg Novi: „Većina stanovnika su arnautski, bosanski i hrvatski junaci“*, 17. st.), Petar Tolstoj (*„Dalje od Herceg Novoga prema Perastu put vodi između brda naseljenih Hrvatima“*, 17. st.), fra Andrija Kačić Miošić (*„Ej, Kotore gnizdo sokolovo, svijeno na jeli zelenoj, ter pokriva Buku od Kotora kojano je dika od Rvata i junačko srce od junaka“*, 18. st.), Petar II. Petrović Njegoš (*Vojvoda Draško: „Nego bjehu sebi domamili, domamili pa ih pohvatali, jadnu našu braću sokolove Dalmatince i hrabre Hrvate“*, prva polovina 19. st.).

Ne bismo puno pogriješili kada bismo zaključili da možda više od ovdje spomenutih (i nespomenutih) izvora, prisutnost Hrvata u Boki u srednjem vijeku dokazuju brojna osporavanja autentičnosti samih izvora i istinitosti opisa stvarnih događaja u njima od strane, napose, historiografije koja oduvijek Boku promatra isključivo naočalama 12. – 14. stoljeća ali i sve više historiografije, koja u svojim emancipacijskim težnjama za svoj narod traži mjesto pod jadranskim srednjovjekovnim suncem. Zapravo, gotovo sva kontroverzna mjesta u njima, i ne samo ona, interpretiraju se na štetu Hrvata, a u korist afirmacije povijesne uloge vlastita naroda. Sve to s autoritetom visokih akademskih naslova. U takvom metežu, priliku, da s polica srednjovjekovne književnosti uzimaju knjige, iz njih trgaju stranice i zatim izvlače rečenice koje im odgovaraju i putem naklonjenih medija i organizatora raznih „znanstveno-stručnih skupova“ plasiraju u javnost, vidi i sve više pseudoznanstvenika i hobista. Pojavljujući se uglavnom kao ekstenzije ideologijski ekstremno desno usmjerenih povjesničara, nemajući nikakvih znanstvenih ograda i sumnji, svojom agresivnošću i brojnim javnim istupima kod velikog broja današnjih žitelja Boke nesumnjivo uspijevaju promijeniti njezinu sliku prošlosti. Nažalost, u mijenjanju te slike dobrano doprinosimo i mi Hrvati, što Mišlju, što Riječju, što Djelom, a što Propustom. Naš Grieh, naš Grieh, naš preveliki Grieh...

Koliko je povijest zahvalna za manipuliranje, koliko velikih mogućnosti daje njezinu interpretu pokazuje i Priopćenje u dijelu gdje se, ne znamo iz kojih razloga, navodi da su na teritoriju Boke krajem 17. stoljeća, koja se tada protezala do Sutomora, katolici činili tek trećinu stanovništva. Objektivni prikaz iznesenog podatka zahtjeva napomenu da je takva struktura stanovništva posljedica mletačko-osmanskih ratova (Kandijskog i Morejskog). Naznaka da su u to vrijeme u graničnim područjima s Osmanskim Carstvom, kao i onima pod njegovu vlašću, veće izgleda za preživljavanje imali kršćani čiji je vrhovni poglavar ponizno priznao lojalnost Sultanu nego oni čiji je vrhovni poglavar ratovao protiv Sultana, a da je konzekvenca toga bila nerijetka pojava promjene vjere, dodatno bi rasvijetlila događaje iz toga vremena. Uz to, možda bi takav analitički pristup potakao nekoga da obrati pažnju na današnju stvarnost toga dijela Crne Gore, ali i „Boke bez Sutomora“, gdje se, kako pokazuju analize dva posljednja popisa stanovništva, odvijaju gotovo jednaki procesi. Spominjanje kraja 17. stoljeća uvijek je lijepa prilika da se može kazati kako iz druge polovine toga stoljeća datira kršćanska gesta kotorskih katolika koji su pred Turcima izbjegli pravoslavicima ustupili oltar u crkvi sv. Luke. Mogli bismo prihvatiti, ako bi u Priopćenju, zbog mira u kući, izostavili podatak da je tim katolicima 140 godina poslije nekršćanski uzvraćeno zahtjevom francuskim vlastima da iz crkve uklone katolički oltar. S druge strane, podatak o brojčanoj nadmoći nekatolika u „Boki do Sutomora“ u tom vremenu za identitet Bokeljske mornarice ništa ne znači u odnosu, recimo, na podatak da u Kotoru i Perastu u prvoj polovini 16. stoljeća uopće nije bilo pravoslavaca ili da ih je 1774. u Kotoru bilo svega 15,85% ili da je odnos katolici-pravoslavci, prema popisu stanovništva iz 1910., bio: Kotor, s naseljima: Bogdašić, Kavač, Lepetane, Mrčevac, Orahovac, Škaljari i Špiljari (3.939 – 1.820), Dobrota (792 – 424), Muo (581 – 96), Prčanj (860 – 108), Stoliv, Gornji i Donji (318 – 67), Lastva, Gornja i Donja (703 – 13), Tivat (1.785 – 62) i Perast, s naseljima: Gjurić, Kostanjica, Strp-Lipci (862 – 358). (Spezialortsrepertorium der österreichischen Länder, Wien, 1919.)

ILI JESI ILI NISI

Povijest, kao znanost, kako ističu suvremeni teoretičari znanosti, sama u sebi nosi destabilizatore vlastite pozicije unutar obitelji znanstvenih disciplina. Spomenuti, pak, amaterski aktivizam u interpretaciji događaja iz prošlosti, čiji je politički derivat, iako ne u ekstremnom obliku, vidljiv i u Priopćenju, i naglašeni ideološki diskurs uočljiv kod profesionalaca, dodatno joj u našim očima slabi taj položaj. Sve to pred nas, njezine konzumente stavlja pretežak zadatak pronalaženja odgovora na pitanje: kako čitati povijesno štivo? Kome vjerovati? Što je istina?

(„Suočimo se s time: povijest je disciplina koja ima velikih problema s definicijom svoje biti, svrhe, spoznajnih mogućnosti i metoda...Epistemološka krhkost povijesti posljedica je neprisutnosti njezina predmeta, nedefinirane

metodologije, nedostatka teorije, subjektivnog karaktera povijesne spoznaje, te utjecaja ideologije na historiografiju...Nije se moguće osloniti na ideju da je objektivnost dana povijesti i osigurana etabliranim procedurama...Ono što zovemo „dokazima“ su tragovi prošlosti organizirani na taj način da podupiru povjesničarevu tezu – dobivaju značenje u skladu s njegovom interpretacijom...Povijesna spoznaja nije apsolut nego približavanje i ovisi o perspektivi određenog vremena i pojedinca...Historiografiju pišu živi ljudi koji u posao unose sebe, svoje vrijednosti, osjećaje, društvenu poziciju, ideološke postavke, prioritete i preokupacije, znanje i sposobnosti, izbor, stil i ukus, svoju pojedinačnu perspektivu – prof. dr. sc. Zdenka Janeković Römer, znanstvena savjetnica HAZU, u članku „Povijesna spoznaja i metodologija povijesti u postmoderni“).

U takvoj situaciji, svatko od nas bez potrebnih kvalifikacija za ozbiljnu raspravu o povijesnim temama, a tu treba ubrojiti i sve one kojima povijest nije profesionalno usmjerenje, na negiranje dijela povijesti naroda kojemu pripada reagira vođen ili nacionalnim instinktom ili, potiskujući osjećaje, jakim osobnim razlozima. Upravo po tim reakcijama prepoznajemo pojedinca koji se osjeća pripadnikom naroda i onoga koji se izjašnjava pripadnikom toga istoga naroda. Jednostavno rečeno: ili jesi ili nisi! Ne ispitujmo povjesničare, preispitajmo sebe.

PROGLAŠENO KULTURNO DOBRO NIJE BOKELJSKA MORNARICA

Od kada smo se prije četiri godine upoznali sa sadržajem Rješenja Uprave za zaštitu kulturnih dobara Crne Gore, kojim je BM proglašena kulturnim dobrom od nacionalnog interesa, njegova definicija BM-a postala je glavna tema svih naših razgovora i prepiski s njezinim admiralima i gastaldima.

Podsjetimo se što je pod nazivom Bokeljska mornarica zaštićeno kao nematerijalno kulturno dobro od nacionalnog interesa za Crnu Goru. To je: „**Simbioza ljudskog umijeća, vještine, jezika, govora, korištenja umjetničkih i zanatskih umotvorina, izvođačkih vještina, održavanja tradicionalnih obreda vezanih za kulturnu ličnost, mjesto i ambijent**“.

Na povijesnu neutemeljenost i nesklad s aktualnim trenutkom, pa prema tome i na neodrživost spomenute definicije, upozorili smo odmah nakon što smo za nju saznali. Više puta smo rekli da u navedenoj definiciji ne prepoznajemo BM, da je bez Sv. Tripuna ona jedno beživotno (Plemenito) tijelo, pojava koja se nikada nije dogodila u kotorskoj stvarnosti, stvar bez boje, mirisa i okusa. Simbioza koja se tamo spominje mogla je biti bilo što i bilo gdje, a zagonetna sintagma „kulturna ličnost“ skriva samo biće kulturnog dobra, njegovo ishodište i sudbinskog suputnika, svoga zaštitnika te ukida 12-stoljetni kontinuitet postojanja tradicije. Možda bi se, naime, ako odbacimo vjerovanje i držimo samo povijesnih izvora, mogao zamisliti nastanak BM-a bez sv. Tripuna, ali nikako ne bi mogao nastavak njezina djelovanja nakon ukinuća Bratovštine kotorskih pomoraca (Kotorske mornarice). Jer, ono što povezuje dvije posve različite udruge, Bratovštinu i Plemenito tijelo, koje su djelovale u različita vremena i imale različite ciljeve i što povezuje stoljeća u jednu cjelinu, dajući joj obilježja kulturološkog fenomena, koji zaslužuje biti dijelom riznice svjetskih kulturnih dobara je – slavljenje sv. Tripuna. Funkcije Bratovštine prestale su njezinim ukinućem, neke i prije, prikupljanje povijesne građe preraslo je dosta kasnije u Pomorski muzej. Jedino što je bilo prije 1848. i ostalo nakon 1859. i održalo se do danas je Tripundan. Ne, oprostite na izrazu, Kulturneličnostidan.

NOMINIRANO KULTURNO DOBRO NEĆE BITI BOKELJSKA MORNARICA

Odgovoriti na pitanje što je BM nije jednostavno. Pri pokušaju njezina definiranja zapinjemo već na prvom koraku, u pronalaženju višega rodnog pojma unutar kojeg je treba svrstati. Rješenje o proglašenju kulturnog dobra i nominacijski dosje ne samo da ne daju jasan odgovor, nego stvar kompliciraju do krajnjih granica. Naime, kao što smo naveli, u domaćim okvirima je BM zaštićena pod definicijom „simbioza...“. U obrascu javne potpore nominaciji, koji se proteklih mjeseci nudio žiteljima Boke na potpis, traži se od njih, pak, potpora nominaciji „drevne organizacije pomoraca“. Potpora je očito dobivena, pa je „drevna organizacija pomoraca“ zapisana u nominacijskom dosjeu kao kulturno dobro koje se nominira. Nastalu situaciju u kojoj se pod istim nazivom doma zaštićuje „simbioza...“, a vani „drevna organizacija pomoraca“ teško je razumjeti. Ta kontradiktornost logična je posljedica ustrajavanja na tome da BM bude ono što nije. To, međutim, nije sve, jer, kao što dobro, koje se želi uvrstiti na svjetsku listu, nije simbioza..., tako nije ni drevna organizacija pomoraca. Posve je, zapravo, nejasno što se nominira za UNESCO-

vu listu: organizacija koja ne postoji već 170 godina ili simbioza koja nikada nije ni postojala ili plemenito tijelo koje postoji blizu 160 godina i pod drugim nazivom djeluje i danas ili 12-stoljetno slavljenje Sv. Tripuna započeto spontanom plesom kotorskih pomoraca pri dočeku svečeva tijela u Kotor, nastavljeno, najprije, u okviru Bratovštine kotorskih pomoraca, a potom u Plemenitom tijelu Bokeljske mornarice sve do današnje Bokeljske mornarice (bez Plemenitoga tijela). Očito je da i u Rješenju i u nominacijskom dosjeu treba istaknuti vezu između Bratovštine i Bokeljske mornarice. Ona je najuočljivija u Tripundanu, ali postoji i na drugim mjestima.

SEKULARIZACIJA BOKELJSKE MORNARICE

Zamjenom svetoga imena svjetovnim općim pojmom, sintagmom posuđenom iz rječnika svakodnevice nesumnjivo se mijenja fizionomija fenomena i time mu oduzima atribute kulturnog dobra. S druge strane, izlazak iz tradicionalnih okvira, pak, otvara nove mogućnosti, pothranjuje maštu te sadašnjim i budućim članovima BM-a daje neograničenu slobodu odlučivanja o stvarima o kojima je povijest već odlučila.

Već u prvim kontaktima s bivšom upravom skrenuli smo pažnju na to da spomenuti državni akt daje novi zamah 1945. godine započetom procesu sekularizacije nekada „Pobožne udruge kotorskih pomoraca“. Posljedice, do kojih će, kako smo ih tada upozorili, nužno dovesti njihova intervencija u povijest, svoje inicijalne oblike pokazale su proteklih mjeseci u komentarima, koje smo mogli pročitati na web portalu Skala radija, u povodu odvajanja beogradske podružnice. Riječ je, istina, o stavovima pojedinaca, kojima ne bismo poklanjali pažnju da jednaka razmišljanja prije četiri godine nismo čuli od tadašnjih čelnika BM-a. Oni se u osnovi svode na tvrdnju: da bi BM svojom prihvatili Bokelji (žitelji Boke) danas, potrebno je ukloniti svaki utjecaj Katoličke crkve, smatrajući očito da je upravo takvo njezino konfesionalno određenje bila zapreka većem učlanjenju nekada pripadnika drugih vjeroispovijesti, danas drugih nacionalnosti. Jedan komentar je bio eksplicitan: „Treba se odlučiti, ako je BM katolička, onda je hrvatska...“. Kod drugog dijela žitelja Boke, kojemu je poznato da je BM utemeljena na vjeri (Pia sodalitas) svojih utemeljitelja, već se javljaju ideje da se Tripundan počne slaviti na oba datuma, tako, kada u Boki jednom ne bude onih koji ga slave 3. veljače, na što neće trebati baš dugo čekati, da se tradicija nastavi slavljenjem po drugim kanonskim pravilima 14. veljače. Bilo bi nam drago ako bi svjedočenje s lica mjesta pokazalo da su naše prosudbe s udaljenosti od 700 km pogrešne.

Svakim danom svjedočimo da mnogi izvan BM-a ne znaju, a nismo sigurni da svi u BM-u znaju da je do 1945. kotorski biskup bio virilni član uprave BM-a, da je on, odnosno njegov predstavnik bio isto tako virilni član Suda sedmorice te da je biskup bio i jedan od potpisnika statuta BM-a iz 1934. Biskupovo članstvo u upravi nije bilo izborno, on je to postajao samim činom postavljenja na čelo dijeceze. Nismo primijetili da je taj podatak spomenut ni u jednoj knjizi ili filmu o BM ili bilo kakvom drugom prikazu nje, ili da je spomenut u javnom istupu čelnika BM u posljednjih 70 godina. Očito su i onda i danas postojali jaki razlozi za to.

Navedeni trend transformacije, kojim se BM nezaustavljivo kreće, pokretačku snagu crpi iz stava navedenog u Priopćenju da je „BM kulturna vrijednost s kojom se svatko ima pravo identificirati“. Time se ponajprije obrazlaže odbijanje zahtjeva da se BM svijetu predstavi i nacionalnom odrednicom. Ne navodi se, međutim, što je smetalo do sada da se ta identifikacija u željenom obujmu ostvari. Zašto su „pravo identifikacije“ s tradicijom, koja nema nacionalni predznak i u kojoj je Katolička crkva već 70 godina nazočna tek na simboličkoj razini, iskoristili tek rijetki Bokelji, nekatolici i nehrvati. Vjerojatno su u pravu u matici kada smatraju da bi se smanjenjem utjecaja Katoličke crkve, ili njezinim potpunim odstranjenjem, BM omasovila. Pogotovu ako bi se regrutiranje novih članova iz onog dijela populacije Bokelja koji se statistički prikazuje s 90% postavilo kao projekt i pri tome angažirali potrebni resursi lokalne zajednice i države. Spontani ulazak tih pojedinaca u BM teško bi išao i dugo trajao. Razlog tome je nepostojanje kod njih emocionalnog odnosa prema toj tradiciji, a koji je u preostalih 10% Bokelja zapisan u njihovu genetskom kodu. U žarkom nastojanju da se stvore uvjeti da se većinski dio populacije današnje Boke emocionalno veže za BM, posve se zaboravlja na onu manjinu. Što je s njihovim „pravom na identifikaciju“, mogu li oni svojom prihvatiti tu novu tradiciju. Sigurni smo da najmanje četvorica ne mogu. To su oni žitelji Boke od kojih smo u posljednje dvije godine dobili upite mogu li se učlaniti u jednu od naših bratovština.

NACIONALNI IDENTITET BOKELJSKE MORNARICE

Kada se inicira razgovor o identitetskim pitanjima s nacionalnim predznakom, naši sugovornici u BM-u, započinju otvarajući korice povijesnih knjiga, umjesto da najprije jednostavno otvore prozor Doma Mornarice i pogledaju što se vani događa. Sadašnjost, naime, nije s neba pala, ona ima svoje korijene u prošlosti, koje istraživači u nekim slučajevima pronadu, a u nekima ne.

Prije nego se o pitanju nacionalnog identiteta BM-a potraže odgovori u praznim stranicama knjiga iz njezina ranog i zrelog srednjovjekovnog razdoblja, trebalo bi odgovoriti na pitanja koja nudi sadašnjost, kao npr.: kako to da je dandanas, nakon toliko stoljeća, živeći i stvarajući sve vrijeme uglavnom izvan svoje matične države, hrvatski narod u Boki obrnuto proporcionalno svojoj zastupljenosti u stanovništvu Crne Gore zastupljen u BM-u? Kako to da, unatoč tome što Bokelja ima na svim meridijanima i paralelama svijeta, samo i jedino u Hrvatskoj ima čak pet bratovština, s blizu 800 članova, što je više nego u Boki, koji njeguju tradiciju BM-a? Kako to, ako su za osnivanje i održavanje BM-a, kako se to gotovo u svakoj prilici tvrdi, jednako zaslužni i drugi narodi (Talijani, Austrijanci, Mađari, Srbi, Crnogorci...), u njihovim matičnim državama ne djeluju udruge koje slave tu tradiciju? Kako to da beogradska podružnica, ukinuta 1991., pa obnovljena 2009., kako se nedavno moglo čuti u Kotoru, nema ni članstva ni sadržaja rada? Kako to da je brojnost članova BM-a u matici i pojedinim bokeljskim podružnicama razmjerna brojnosti Hrvata u općinama u kojima djeluju (Tivat – Kotor – Herceg Novi)? Ako je BM oduvijek bila samo bokeljska, ako je to i danas, zašto se odbija vratiti ingerencije kotorskome biskupu koje je imao do 1945., ako se već smatra da prisutnost biskupa u upravi BM-a i Sudu sedmorice te njezin katolički identitet, ne dokazuju hrvatski? I konačno: svatko onaj tko inzistira samo na njezinu katoličkom i bokeljskom identitetu, a osporava nacionalni, neka odgovori na pitanje: iz ruku kojega katoličkoga naroda u Boki je Crna Gora primila BM? Je li iz ruku Talijana, Austrijanaca, Mađara...? I bi li, da nije bilo Hrvata, Crna Gora uopće došla u situaciju da se njezino ime povezuje s 12-stoljetnom tradicijom?

HRVATI SU JEDINI NAROD U SVIJETU KOJI BAŠTINI BOKELJSKU MORNARICU

Uz učinjeno onako kako nisu smjeli učiniti, čelnicima BM-a smo još prije četiri godine ukazali i na neučinjeno, koje su morali učiniti. Smatrali smo tada, smatramo danas, a smatrat ćemo i sutra da je **Bokeljska mornarica kulturno dobro hrvatskoga naroda, autohtonog u Crnoj Gori, u čijem su očuvanju sudjelovali i pojedinci, pripadnici drugih naroda na području Boke kotorske**. Upravo ta rečenica, držimo, trebala bi, uz zamjenu kultne ličnosti sv. Tripunom, biti dodana izrijeci spomenutoga Rješenja i navedena u nominacijskom dosjeu za uvrštenje BM-a na UNESCO-vu listu kulturne baštine.

Nesporno je da su u očuvanju BM-a tijekom njezine duge povijesti sudjelovali pojedinci, pripadnici drugih naroda. To, međutim, ne skrnavi, a još manje negira njezin nacionalni identitet. Uostalom, primjera da pripadnici jednoga naroda participiraju u kulturi drugoga ima posvuda po svijetu, a ta pojava je, kao što znademo, izražena i na našim prostorima. Od vremena na koje upućuju najstariji povijesni izvori, nikada struktura članstva BM-a nije bila takva da bi se moglo govoriti o jednakim zaslugama za njezino postojanje. Nerazmjernost je oduvijek ekstremno velika, prije u korist pripadnika katoličke vjeroispovijesti, poslije i danas u korist pripadnika hrvatskoga naroda. Kao što prisutnost nekog pravoslavnog (?) bratima u Bratovštini kotorskih pomoraca, koje se moglo pojaviti tek od 2. polovine 16. stoljeća („U prvoj polovini 16. stoljeća u Perastu i Kotoru gotovo da nije bilo stalno nastanjenih pravoslavaca“ – Lenka Blehova Čelebić), nije moglo promijeniti njezino obilježje katoličke udruge, tako ni članstvo pripadnika nehrvatskog naroda ne može izbrisati nacionalni predznak sadašnje BM.

U Priopćenju se priznaje nespornim da su u posljednjih 150 (preciznije bi bilo reći 160) godina BM baštinili pretežito katolici koji su se nacionalno izjašnjavali Hrvatima. Drugim riječima, moglo bi se kazati da do pojave nacionalnih identiteta, s aspekta nacionalne pripadnosti, BM nije bila ničija, jer su do tada u Boki živjeli samo Bokelji, koji se nisu nacionalno izjašnjavali. Onoga, pak, trenutka kada su se formirale nacije, Hrvati su se u cijelosti identificirali s tom tradicijom, dok su drugi narodi (katolički i pravoslavni) vezu s njom ostvarili tek zahvaljujući rijetkim svojim pripadnicima, kojima nije smetalo posve drukčije vjersko i/ili nacionalno okruženje da u BM-u prepoznaju

„univerzalne vrijednosti“ i identificiraju s njima. Ako, dakle, prihvatimo takvo tumačenje povijesti Boke, imamo dva jedino pouzdana podatka – da su BM od 1054. baštinili katolici, a od 1859. katolici, u daleko najvećem broju Hrvati.

U čemu je onda problem, ako su Hrvati, kako to priznaju i čelnici BM-a, jedini narod u svijetu koji baštini BM, da se s tom činjenicom upozna cijeli svijet. Problem je u tome, kao što smo već napomenuli, što bi se time umanjilo „pravo ostalih da se identificiraju s BM-om, a da se to ne bi dogodilo trebalo je otići dalje u povijest. Lakoća kojom se u Priopćenju prelazi preko 160 godina baštinjenja tradicije ukazuje na stav da je za nacionalno određenje bitan trenutak osnivanja BM-a. Budući da se ne zna koji ju je narod početkom 9. stoljeća osnovao te da je tada crkva bila jedinstvena, a Svetac je i tako zajednički, logično je, zaključuju potpisnici Priopćenja, da BM ne pripada ni jednom narodu.

Naravno, takvo razmišljanje je posve pogrešno. BM nije postala kulturnim dobrom u trenutku nastanka. Tada je bila samo jedna od mnogih sličnih bratovština. Ona to nije bila ni u trenutku ukinuća. Ugasila se kao i ostale i poput njih bila bi prepuštena zaboravu, o njoj bismo danas govorili koliko, primjerice, i o bratovštini obućara, da nije uskrsnula otjelovljena u obrednim svečanostima posvećenim svome patronu. Tek njezinim nastavkom života u memoriji baštinika postali su vidljivi obrisi profila budućeg nematerijalnog kulturnog dobra. 160 – godišnjim „ponovljenjima Svečanosti“, pak, profil je dobio pun izgled. Možemo stoga mirne duše još jedanput zaključiti: da nije bilo Plemenitog tijela, ne bi bilo kulturnog dobra, da nije bilo Hrvata ne bi bilo ni Plemenitog tijela, a to znači: da nije bilo Hrvata BM danas ne bi bila nematerijalno kulturno dobro Crne Gore od nacionalnog značaja niti bi se njezino ime upisalo u nominacijski dosje za uvrštenje na UNESCO-vu listu.

Da trenutak nastanka uopće nije presudan za nacionalno određenje kulturnoga dobra, da je za takvu identifikaciju važnije tko ga je očuvao do trenutka kada je prepoznato kao kulturna vrijednost, najbolje nam pokazuje primjer glagoljice. Glagoljica je, kao što je poznato, staroslavensko pismo, nastalo u 9. stoljeću, par desetljeća nakon BM-a. Njime su se, naravno, u početku služili svi slavenski narodi na ovim prostorima, ali i Poljaci, Česi i drugi. Pripadala je, dakle, svima. S vremenom je, prihvaćanjem drugih pisama (latinice i cirilice) potiskivana iz uporabe, da bi kod drugih slavenskih naroda krajem 12. stoljeća potpuno iščezla. Zadržala se kao narodno pismo jedino u Hrvata i to sve do početka 20. stoljeća, najdulje u Dalmaciji, a nezanemarivi tragovi glagoljaštva pronađeni su i u Boki. Tisućljetna tradicija umijeća čitanja, pisanja i tiskanja glagoljice postala je dio hrvatskog nacionalnog identiteta, tako da je prije nekoliko godina proglašena nematerijalnim kulturnim dobrom Republike Hrvatske. Nemamo informaciju da se itko zbog toga bunio.

TRADICIJA, TO SMO MI

Da čelnici BM-a, sadašnji (ne svi) i bivši (baš svi), baštinicima njezine tradicije (u užem smislu) smatraju isključivo članove NVO-a mogao se uvjeriti svatko tko je ikada inicirao razgovor s njima problematizirajući neke aspekte njezina djelovanja ili njihova gledanja na prošlost i perspektivu BM-a. Odrješito stavljanje do znanja da se te stvari tiču isključivo članova BM, ponekad uz napomenu da bismo mogli o njima razgovarati da smo njezin integralni dio, značio bi da je razgovor završio prije nego je započeo. Izgrađivši tako oko sebe utvrdi samodostatnosti s natpisom na ulaznim vratima: tradicija, to smo mi!, komunikaciju s vanjskim svijetom održavaju samo prema potrebi, s kim žele, koliko žele i kada žele. Ekskluzivan položaj, unutar zajednice baštinika, postaje, međutim, upitnim onoga trenutka kada ga se suoči s praksom. Iz današnje prakse održavanja tradicije potječe i pitanje: jesu li baštinici BM-a, samo ona, slovima i brojkom, tri njihova člana koji su sudjelovali u prošlogodišnjem misnom slavlju povodom obilježavanja Karika, najznačajnijeg datuma u povijesti BM-a ili i preostalih tridesetak, koji su te večeri došli čuti prigodnu propovijed peraškog župnika? Odgovor na to pitanje nije teško dati kada znamo da bi se misa za Karike održala i da onih tridesetak drugih nije došlo, isto kao što bi se održala u njihovoj nazočnosti, a bez one trojice.

NACIONALNI SASTAV DANAŠNJE BOKELJSKE MORNARICE

Kada navodimo da u današnjoj BM Kotor ma 99% Hrvata, onda želimo reći da ih toliko dolazi iz hrvatskih obitelji. Zato je prijetvorno tvrdnju o nehrvatskom karakteru BM-a potkrepljivati podatkom, kao što se to čini u Priopćenju,

da nikada nije bilo izjašnjavanja članova o nacionalnoj pripadnosti. Pa, svi mi ovdje i u Boki, uključujući i čelnike BM-a, poznamo te članove, to su ljudi iz našega okruženja, naši susjedi, kolege s posla, prijatelji, rođaci, znamo tko su im očevi, djedovi...Osjećaju li se, međutim, danas svi oni Hrvatima, naravno, ne znamo. Ako bi se pokazalo da ima onih koji su promijenili ili skrili od svojih očeva naslijeđen identitet, što ne bi bilo ništa čudno za današnje prilike u Boki, to ne bi negiralo njezin hrvatski identitet, nego bi bio jasan pokazatelj da je BM na putu da ga izgubi. To nas, međutim, uvodi u drugu, puno važniju temu od ove, ali s njom uzročno-posljedično povezanu, alarmantno prikazanu u prognozi uglednog profesora iz Kotora, koji već dulje upozorava da Hrvata u Crnoj Gori za 50 godina neće biti. Već danas se te prognoze, nažalost, nekima čine optimističnima.

AKO NIJE BILA, NEKA BUDE

Posve neutemeljenom se čini tvrdnja da BM nije hrvatska i da ne može biti zato što to nikada u povijesti nije bila (ispravno bi bilo reći: nije nazvana). Nije bila ni bez biskupa u upravi pa je postala, nije nikada središnju proslavu sv. Tripuna pomicala na prvu nedjelju nakon svečeva spomendana pa sada pomiče, nikada nisu članovi BM-a prisustvovali misnom slavlju u čast sv. Save, pa danas prisustvuju, nikada od pravoslavne crkve sv. Nikole nije povorka organizirano odlazila do katedrale sv. Tripuna da bi slušala maloga admirala kako govori Lode pa sada odlazi, nikada se Savindan nije dovodio u vezu s početkom proslave Tripundana pa se sada dovodi. Na koncu, nikada nije bila „simbioza...“ pa sada jest. Mnogo je toga sada, što nije bilo prije. Vidimo, dakle, da i samo djelovanje BM-a pokazuje da povijesno iskustvo nije argument da nešto ne može biti sada, ako takvo nije bilo prije. S time, da se u već izvršenim promjenama očituje uvođenje nove prakse, a slučaju nacionalnog određenja BM-a radi samo o tome da se faktično stanje, koje traje više stoljeća, evidentira u odgovarajućem dokumentu.

POLITIČKO, A NE POVIJESNO PITANJE

Hoće li BM kao kulturno dobro hrvatskoga naroda biti navedena u državnom dokumentu, nije pitanje za povjesničare, to je par excellence političko pitanje! Ono je to bilo i u vremenima koja nam odgovor na njega nisu ostavila, a takvo je i danas. Društvene okolnosti, napose političke bile su presudne u prijašnjim razdobljima da se ne nazove hrvatskom, kao što su, po našem uvjerenju, danas takve da je to moguće. Uostalom, nikada nije bilo jednostavno, iz raznoraznih razloga, nešto nazvati hrvatskim imenom ni na državnom području Hrvatske, a kamoli izvan njega. Najstarija akademija znanosti i umjetnosti na ovim prostorima nazvana je hrvatskom tek 1941., da bi joj od 1945. - 1991. bilo vraćeno ime Jugoslavenska, i nakon toga opet nazvana hrvatskom. Sjetimo se i muke oko Papinskog zavoda sv. Jeronima u Rimu. Da bi se nazvao hrvatskim, trebalo je proći vrijeme i trebale su sazreti povoljne međunarodne okolnosti.

Izvan bilo kakve rasprave je da je bilo nužno da se crnogorske državne vlasti upoznaju s povijesnom dimenzijom fenomena koji proglašavaju kulturnim dobrom. Logično je i to da informacije o tome potraže na samom izvoru, u udruzi koja održava to dobro. Saznanje, međutim, da su daleko više nego itko drugi baštinici te tradicije danas u Crnoj Gori organizirani u manjinsku nacionalnu zajednicu, trebalo je biti dovoljan razlog da od povijesne, BM postane politička tema. Promjena karaktera teme, nužno mijenja i sugovornika. Onoga, pak, trenutka kada su legitimni predstavnici toga naroda otvoreno i jasno iskazali interes da BM, uz identitete lokalne zajednice i države u kojoj se nalazi, dobije i identitet naroda koji je to dobro predao u ruke Crnoj Gori, bilo je očito da za stolom s vladinim dužnosnicima, na stolicama dotadašnjih njihovih sugovornika, trebaju zasjesti drugi ljudi, a da je glavna točka dnevnoga reda sastanka s njima - ostvarivanje prava manjinske nacionalne zajednice. To što je bilo očito, nekako nam se čini da je postala obveza, ako već ne 2015., nakon susreta tadašnjih ministara kulture dvije države, ono sigurno od svibnja prošle godine, nakon sjenice Hrvatsko-crnogorskog Mješovitog međuvladinog odbora za nacionalne manjine.

Naš optimizam glede mogućnosti da hrvatski narod danas ostvari svoje davnašnje težnje gradimo na uvjerenju da je demokratski razvitak crnogorskog društva u cjelini, u ovom trenutku dosegao razinu da većina njegovih pripadnika može prihvatiti činjenicu da dobro od nacionalnog interesa za Crnu Goru bude tradicija manjinskoga naroda. I drugo, da je moguće da danas nešto bude bokeljsko, a da je u isto vrijeme i nacionalno određeno. I treće,

da je moguće da se danas u Boki, njezini žitelji identificiraju s kulturnim dobrom koje je evidentno bokeljsko, ali je druge nacionalne provenijencije. I konačno, da se ne moraju žitelji današnje Boke, pripadnici manjinskoga naroda odreći svoga nacionalnog identiteta da bi bili prihvaćeni kao Bokelji. Pretpostavljamo da su Admiralat i Upravni odbor imali na umu postojanje upravo takve prakse kada su ustvrdili u Priopćenju da su „najveće vrijednosti bokeljskoga nasljeđa tolerancija, mirni život i prožimanje kultura, vjera i naroda, pri čemu svatko zadržava svoj specifični identitet“. Ako nisu, onda su izrekli najobičniju političku frazu.

ZAŠTO JE VAŽNO NACIONALNO ODREĐENJE KULTURNOGA DOBRA ILI AKO MOŽE CRNOGORSKI ORO, MOŽE I HRVATSKA BOKELJSKA MORNARICA

Kulturno dobro, nesumnjivo, ima više identiteta. Primarno je to identitet lokalne zajednice na kojemu je nastalo i očuvalo se, zatim države koja ga je prepoznala kao kulturnu vrijednost i prihvatila ulogu baštinika i naroda koji je dobro stvorio i/ili ga trajno održava do trenutka kada je prepoznato kao takvo. O kojoj lokalnoj zajednici je riječ, najčešće saznajemo već iz naziva kulturnoga dobra, a ako ne tu, onda iz prve rečenice njegova opisa. Država je ona koja svoj status baštinika dokazuje kao subjekt u međunarodnoj razmjeni kulturnih dobara. Ono što najčešće nije vidljivo odmah je nacionalni identitet, premda i tu ima iznimaka. Poučni primjeri su Crnogorski oro, također nematerijalno kulturno dobro od nacionalnog značenja za Crnu Goru ili u Hrvatskoj zaštićeno kulturno dobo Krčki tanac. Oba navedena primjera pokazuju da u rješenjima o proglašenju kulturnoga dobra postoji mjesto, mogli bismo reći, rezervirano za naznaku o nacionalnom određenju.

Za Krčki tanac ne možemo iz naslova zaključiti kulturi kojega naroda pripada. Da su Krčki tanci dio glazbene i plesne kulture hrvatskoga puka saznajemo iz opisa dobra. Za Crnogorski oro, pak, ne možemo biti sigurni je li u njegovu nazivu istaknut nacionalni ili državni identitet. Dvojbu, je li riječ o tradiciji crnogorskoga naroda ili tek o tradiciji koja postoji u Crnoj Gori, otklanja, kao i u prethodnom slučaju, opis dobra. Da bi se kulturno dobro prikazalo cjelovito, da ne bi bilo nikakve zabune, da ne bi tko pomislio da je riječ o tradiciji nekog drugog naroda koji živi u Crnoj Gori i koji, također, gaji orsku tradiciju, u samom Rješenju o proglašenju kulturnim dobrom navedeno je da je riječ o pjesmi i plesu Crnogoraca. Takva naznaka bila je nužna i logična i trebala bi biti svima prihvatljiva. Teško bi bilo i zamisliti da bi se jedan narod u svojoj matičnoj državi ustručavao nešto nazvati svojim zbog toga da se pripadnici drugih naroda s kojima zajedeno živi ne bi ljutili ili da se nekome od njih ne bi uskratilo „pravo da se identificira s tim dobrom“. Ono, međutim, što vrijedi za većinu, trebalo bi vrijediti i za manjinu.

Odbijanje da UNESCO-voj komisiji za kulturna dobra dostave cjelovitu informaciju o BM-u, što bi uključivalo i njezin nacionalni i konfesionalni identitet, u Priopćenju se obrazlaže nastojanjem da oni koji odlučuju shvate „univerzalne i svjetske vrijednosti koje preporučuju BM, a ne njezinu nacionalnu i konfesionalnu pripadnost“. Na stranu to što dvije spomenute identifikacije ničim ne ugrožavaju univerzalne poruke koje dobro šalje, zanimljivo će biti vidjeti kako će se Admiralat i upravni odbor postaviti kada se jednoga dana UNESCO-u bude dostavljao nominacijski dosje dobra koji u opisu ima nacionalno određenje.

U percepciji kulturnih vrijednosti jedne zemlje predmnijeva se da su kulturna dobra, kojima se država predstavlja svijetu, baština naroda čija je i država. Ako podudarnost ne postoji, razliku valja istaknuti. Drugim riječima, ako nešto što hrvatska zajednica u Crnoj Gori smatra da pripada njezinu kulturnom nasljeđu nije tako nazvano, bit će percipirano kao kulturna baština naroda čija je i država. Takvom, inače, logičnom zaključku ne bi se imalo što prigovoriti, osim da je – neistinit.

IMA NADE ZA VAS HRVATE

Poruka s kraja Priopćenja da će BM „kada bude proglašena svjetskom kulturnom baštinom pripadati svima, uključujući Hrvate...“, koja je, nesumnjivo, trebala djelovati umirujuće na njezine baštinike, traži posebno obrazloženje da bismo je razumjeli, da bi, na koncu, ispunila svrhu i vratila nadu Hrvatima. Pretpostavljamo da nismo jedini koji ne razumiju zašto bi baštinici BM-a, makar to bili i samo posljednjih 150 godina, kako to tvrde Admiralat i Upravni odbor, trebali čekati u redu s onima koji to nisu da bi postali ono što već jesu – njezini baštinici?

S jednakom željom bismo voljeli saznati s kojim bi to narodom mogao doći u sukob narod, nesporno jedini baštinik kulturnog dobra, zbog toga što želi tu činjenicu, općepoznatu u ovom dijelu Europe, učiniti dostupnom i ostatku svijeta. Ako se već spominje sukob, tom riječju bi se moglo nazvati žalosno sučeljavanje stavova o njezinu nacionalnom identitetu unutar samoga naroda-baštinika.

NA KRAJU: ŠUTNJOM, PRISTAJEMO VEĆ SADA ŽIVJETI TUĐU POVIJEST

U težnji Admiralata i Upravnog odbora da se BM učini atraktivnom i pripadnicima drugih nacija i konfesija u Boki zamjećujemo konture ne tako daleke budućnosti – Boke bez Hrvata. Budimo realni, Hrvati u Boki i mi iz Boke dugoročno smo gubitnici. I jedni i drugi ćemo se stopiti sa sredinama u kojima živimo, samo što će to značiti njihov nestanak, a naš nastavak življenja po nešto drukčijim, ali ipak svojim običajima. Jednoga dana BM će dobiti drugi i nacionalni i konfesionalni identitet. Jednostavno, kada se promjena bude događala neće nas biti da bismo je mogli spriječiti. Ono što, međutim, mi možemo i što bismo morali učiniti, usprkos velikim otporima iz BM-a, je pobrinuti se da ostane pisani trag da je BM nekada bila i katolička i hrvatska, da se ne dogodi da se našim nestankom izgubi i svaki trag naše milenijske nazočnosti u Boki, da ne bude, kao da nas u Boki nikada nije ni bilo. Proglašenjem BM-a kulturnim dobrom i njegovom nominacijom za UNESCO-vu listu piše se povijest Hrvata u Boki. Bilo bi nedopustivo, neodgovorno prema samima sebi i prema našoj djeci i vrijedno svakog prezira da ne uzmemo olovku u ruke i sami je ne počnemo pisati. Prepuštanjem Admiralatu i Upravnom odboru BM-a da to čini, pristajemo, zapravo, već sada živjeti tuđu povijest.

Nominacija BM-a za UNESCO-vu listu je, stoga, pravi, a vjerojatno i posljednji trenutak da se BM nazove pravim imenom. Ako propustimo rok 31. ožujka 2018., to će značiti da kao narod u tisuću godina obitavanja na prostoru Boke, izgrađujući zajedno s drugim mediteranskim i srednjoeuropskim narodima vrijednosti koje danas nazivamo zapadnoeuropskim, nismo ništa doprinijeli svjetskoj kulturnoj baštini. Gotovo da smo uludo protratili sva ta silna stoljeća.

Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809 Zagreb
Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809 Rijeka
Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809 Pula
Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809 Split
Hrvatska bratovština Bokeljska mornarica 809 Dubrovnik